

موسسه نوسازی شهر تهران

تجربه نوسازی:

برنامه تجدید حیات کلانشهر بلبائو، اسپانیا^۱

مترجم: میترا کریمی^۲

شماره مقاله: ۰۰۳۰۹

مقدمه

بلبائو اولین شهر در اسپانیا بود که در جهت صنعتی شدن گام برداشت و به واسطه وجود فرصتهای فراوان اشتغال، جمعیت زیادی را به خود جذب کرد و شهر گسترش یافت و در اثر ایجاد صنایع فراوان، محیط زیست به شدت مورد تخریب قرار گرفت. پس از این بحران، اقداماتی برای تجدید حیات این کلانشهر برنامه‌ریزی شد که به مرور چهره شهر را متحول ساخت.

تاریخچه برنامه

زمان پیدایش شهر بلبائو به قرن ۱۴ میلادی باز می‌گردد و طی قرن‌های بعد، به واسطه دارا بودن بندرگاه و فعالیتهای مرتبط با آن در اطراف، ارتباطات بسیار گسترده‌ای میان این شهر و سایر بنادر اسپانیا، اروپا و آمریکا برقرار شد. با این حال، بیشترین تغییرات شهر در قرن ۱۹ میلادی با ظهور انقلاب صنعتی پدیدار شد. معادن، مورد بهره‌برداری قرار گرفت و با گسترش صنایع آهن و فولاد، تجارت دریایی نیز توسعه یافت که منجر به رشد اقتصادی شهر شد.

پس از بحران دهه ۸۰ که وضعیت شهر را نابسامان کرد، اقداماتی برای تجدید حیات ناحیه برنامه‌ریزی شد. با توجه به

وضعیت جدید و لزوم ساماندهی جدید شهر، در سال ۱۹۹۸، اجرای "برنامه راهبردی تجدید حیات کلانشهر بلبائو"^۳ که در سال ۱۹۹۲ تهیه شده بود، آغاز شد. شرکت Bilbao Ria 2000 که شرکتی عمومی است، در سال ۱۹۹۲، با هدف تغییر ناحیه کلانشهر

^۱ - این نوشتار، ترجمه بخشی از مقاله The Guggenheim effect: Positive transformations for the city of Bilbao? نوشته

Genzane Lopez و نیز برگرفته از سایت www.ceu-ectp.org/e/awards/bilbao.html می‌باشد

^۲ - m.karimi.mail2@gmail.com

کارشناس ارشد معماری

^۳ - Strategic Plan for the Revitalization of the Metropolitan Bilbao

بیلپائو تأسیس شد. مأموریت این شرکت، بهبود وضعیت نواحی فرسوده و کم‌ارزش کلانشهر بیلپائو با توجه به انسجام اجتماعی و توسعه پایدار بوده‌است. این برنامه برای احیاء ناحیه کلانشهر بیلپائو و برای بهبود کیفیت زندگی ساکنان و تطبیق شهر با بازار جهانی تهیه شد.

این برنامه سعی دارد که بیلپائو را به یک شهر باز، جمعی، یکپارچه، مدرن، خلاق، اجتماعی و فرهنگی برای قرن ۲۱ تبدیل کند و ۸ موضوع اساسی را مشخص می‌کند که تلاشها بر آنها متمرکز شدند:

۱- **سرمایه‌گذاری بر روی منابع انسانی؛** بر پایه راه‌اندازی یک سیستم آموزشی مدرن، انعطاف‌پذیر و مبتکرانه و یک دانشگاه جدید و رقابتی، ابتکار در طرح سیاستهای آموزشی خصوصی و عمومی با یک چشم‌انداز راهبردی به منابع انسانی

۲- **خدمات رسانی به کلانشهر در منطقه صنعتی مدرن؛** برای توسعه یک اقتصاد مختلط، راهبردهای مشخص، مبتنی بر ایجاد یک محیط زیست مطلوب، توسعه یک بازار خدماتی پیشرفته و ایجاد تنوعات صنعتی

۳- **جابجایی و دسترسی؛** ایجاد یک سیستم جابجایی داخلی و ارتباط با بزرگراهها و راه‌آهن در تمام اروپا و برنامه‌ریزی برای احداث یک بندر و فرودگاه علاوه بر آن

۴- **احیاء زیست‌محیطی؛** با اهمیت فراوان برای بهبود کیفیت زندگی ساکنان و تصویر خارجی شهر. انتظار می‌رود که محدوده‌های کم‌ارزش‌تر دوباره احیاء شوند و کیفیت آب و هوا کنترل شود. علاوه بر این، دولت باید قانون حفاظت از محیط‌زیست را اجرا کند و به صنایع برای دستیابی به تکنولوژی‌های سازگار با طبیعت کمک کند.

۵- **احیاء شهری؛** سیستم زیرساختهای شهری و تجهیزات جامع و احداث ساختمانهای نشانه‌ای شاخص برای القاء مرکزیت اجتماعی و فرهنگی شهر و بهبود تصویر خارجی شهر با هدف احداث بلوک‌های مسکونی

۶- **مرکزیت فرهنگی؛** تکمیل ساز و کارهای اطلاع‌رسانی فرهنگی و تفریحی، یک سیستم آموزشی با تأکید بر مسائل فرهنگی و ایجاد زیرساختهایی با امکان دسترسی مختلف اجتماعی به مسائل فرهنگی با در نظر گرفتن نقش بیلپائو به عنوان یک نقطه پایه در شبکه فرهنگی و صنایع

۷- **مدیریت هماهنگ توسط دستگاههای اجرایی عمومی و بخش خصوصی؛** برای بهبود پیشرفت روشهای گوناگون همکاریهای بخش عمومی و خصوصی برای برنامه‌های مورد توجه عموم

۸- **اقدامات اجتماعی؛** به عنوان اولویت اساسی احیاء شهری. اقداماتی که باید انجام شوند، متضمن یک مدیریت کارآمد اقدامات اجتماعی و منابع و از بین بردن تدریجی دلایل ساختاری محرومیت هستند.

در حدود ۲۵ سال پس از تصویب این برنامه، با بررسی میزان پیشرفت هریک از اقدامات، می‌توان میزان کارآمدی آن را بررسی کرد. در ۲۰ سال گذشته، تغییرات بسیاری در بیلپائو و ناحیه کلانشهر آن ایجاد شده‌است که برخی از آن شامل زیرساختهای ویژه‌ای در راستای اهداف مذکور است.

این کار، به طور ویژه بر ۴ موضوع که اثر مستقیمی بر گردشگری دارد، از ۸ مورد ذکر شده متمرکز خواهد شد: جابجایی و دسترسی، احیاء زیست‌محیطی، احیاء شهری و مرکزیت فرهنگی.

اولین اقدام اصلی، معرفی سیستم حمل و نقلی است که شهر بیلپائو را به تمام شهرهای تشکیل دهنده ناحیه کلانشهر متصل کند و با این هدف، در سال ۱۹۹۵، مترو بیلپائو راه‌اندازی شد. این سیستم زیرزمینی، تنها با یک خط که بیلپائو را به شهرهای سمت راست در خارج شهر که تا Plentzia قرار دارند وصل می‌کند. با این حال، همچنین برای اتصال سمت چپ محدوده خارجی تا Santurce نیز برنامه‌ریزی شده‌بود. در آخر، در سال ۲۰۰۲، خط دوم افتتاح شد و در سال ۲۰۰۵، دو ایستگاه دیگر، اضافه شد.

اهمیت مترو بیلپائو، نه تنها به دلیل ایجاد اتصال در ناحیه بوده، بلکه به دلیل طراحی نورمن فاستر، مورد توجه است. به عبارتی، همانطور که یک سیستم حمل و نقل کاربردی برای کاهش ترافیک شهر است، یک نماد شهری با ویژگیهای هویتی است که می‌تواند مسافران را به واسطه معماری زیبای آن جذب کند.

سه پروژه مهم دیگر در ارتباط با جابجایی و دسترسی باید نام برده شوند: گسترش بندرگاه، ایجاد یک ترمینال فرودگاه جدید و بهبود تراموا.

طرح گسترش بندرگاه، با هدف توسعه ناحیه برای بهبود وضعیت رقابتی بیلبائو نه تنها به عنوان یک ناحیه صنعتی، بلکه با ارتقاء سطح خدمات حمل و نقل کالا به عنوان یک منطقه ویژه مطرح شد. زیرساختها و دسترسی‌های آن نوسازی شده‌است و برخی از زیرساختهای قدیمی بندرگاه در جریان احیاء شهری، برای تعمیر، تخلیه شد. این طرح گسترش، در چند مرحله ساخته می‌شود. مرحله اول، در ۱۹۹۸ به پایان رسید که با سایر پروژه‌های طرح گسترش دنبال شد. ترمینال جدید فرودگاه بیلبائو، توسط سانتیاگو کالاتراوا طراحی شد و در سال ۲۰۰۰ راه‌اندازی شد. با احداث این بنای جدید در فرودگاه، انتظار می‌رود که در حدود سه میلیون مسافر در سال از آن استفاده کنند. تراموا برای اولین بار در سال ۲۰۰۲ با هدف کاهش ترافیک و آلودگی‌ها گشایش یافت.

پروژه Abandoibarra

از آنجا که احیاء زیست‌محیطی و شهری مورد توجه است، باید به برنامه‌های شرکت Bilbao Ria 2000 در زمینه آلودگی‌زدایی محدوده حاشیه‌ای که به‌طور قابل ملاحظه‌ای شرایط مناطق محروم این ناحیه را بهبود داده‌است، توجه کنیم.

شاخص‌ترین پروژه شرکت Bilbao Ria 2000، Abandoibarra است که محدوده خارجی بین موزه گوگنهایم و کاخ Euskalduna را پوشش می‌دهد و در گذشته مکانی برای تأسیسات بندرگاه، یک ایستگاه راه‌آهن برای مخازن و کارخانه‌های کشتی‌سازی

بوده‌است. هدف شرکت، بهبود وضعیت مکانهای غیر قابل استفاده صنعتی و افزودن آن به بخش اصلی ساختار شهر است. فعالیت‌های بندرگاهی و راه‌آهن مربوطه به بیرون محدوده منتقل شدند تا فضای بیشتری برای استفاده شهر آزاد شود.

این پروژه، توسط سزار پللی^۱ برنامه‌ریزی شد و تلاش می‌کند که ناحیه را با ایجاد فعالیت‌های جدیدی که سرگرمی اوقات فراغت، تجارت، فرهنگ و نواحی سبز و املاک مسکونی فراهم خواهد کرد، بهبود ببخشد. رودخانه، دیگر به عنوان یک مانع و مرز در شهر مطرح نیست، زیرا یکی از اهداف اصلی طرح، تعریف رودخانه Nervion به عنوان ستون فقرات کل شهر است.

همچنین پروژه‌های دیگری نیز در تکمیل این هدف کمک خواهند کرد، مانند پل‌های کالاتراوا^۲ و پدرو آروپ^۳ یا پروژه‌ای که توسط ایسوزاکی^۴ طراحی شدند.

با بازگشت به عقب، پیش از برنامه Abandoibarra، لازم است که به موزه گوگنهایم مراجعه کنیم. این موزه که توسط فرانک گری^۵ طراحی شد، در سال ۱۹۹۷ افتتاح شد و به عنوان بهترین نماد شهر بیلبائو جدید مطرح است. موزه، هنر پلاستیک مدرن را به شهروندان نزدیک‌تر کرد و فرهنگ دموکراسی و گردشگری در شهر را بهبود بخشید.

پل Campo Volantin، بیلبائو، اسپانیا، معمار: کالاتراوا

پل Zubizuri، بیلبائو، اسپانیا، معمار: آروپ

¹ Cesar Pelli

² Santiago Calatrava

³ Pedro Arup

⁴ Arata Isozaki

⁵ Frank Gehry

از جمله دیگر بناهای نشانه‌ای برای رسیدن به مرکزیت فرهنگی که در برنامه تجدید حیات بلبائو تعریف شد، عبارتند از: کاخ Euskalduna که در سال ۱۹۹۹ گشایش یافت، موزه Maritime (۲۰۰۳)، طرح گسترش موزه هنرهای زیبا و مرکز نمایشگاهی بلبائو^۱ (۲۰۰۴)

موزه گوگنهایم، بلبائو، اسپانیا، معمار: گری، ۱۹۹۷

کاخ، Euskalduna، بلبائو، اسپانیا، ۱۹۹۹

مرکز نمایشگاهی بلبائو، اسپانیا، ۲۰۰۴

آخرین مورد مذکور، در یکی از نواحی اطراف شهر که توسط مترو (زیرزمینی) کاملاً به شهر متصل می‌شود ساخته شده است. BEC جایگزین مرکز نمایشگاهی قدیمی شهر است که به اندازه کافی برای پوشش دادن به همه اهداف و نیازمندی‌های تعریف شده، بزرگ نیست.

در نهایت، مرمت یک ساختمان مهم تاریخی بلبائو (The Alhondiga) نیز قابل توجه است. این پروژه، سعی می‌کند که با تجهیز بنا با امکانات فرهنگی و ورزشی آن را به یک فضای جمعی برای مردم تبدیل کند. احداث بناهای خاص با معماری منحصر بفرد، علاوه بر تأمین خدمات و امکانات مورد نیاز ساکنان شهر، می‌تواند عامل مؤثری برای جذب سرمایه، گردشگر و در نهایت جریان نوسازی باشد.

¹ Bilbao Exhibition Centre (BEC)